

Turkish Studies

Social Sciences

Volume 13/18, Summer 2018, p. 143-158

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14098>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

SUÇ, GÖÇ VE KİMLİK: SUÇ TEORİLERİNDE GÖÇ OLGUSU

Polat S. ALPMAN* - Selman YARCI**

ÖZET

Suç, göç ve kimlik ilişkisi sosyal teori içerisinde birçok farklı bağlam içinde ele alınabilir. Ancak suç olgusunun göç ve kimlikle ilişkisi sosyal yapıdan ve ilişkilerden bağımsız ele alınamaz. Suç teorisine ilişkin sosyolojik yaklaşımlar, suçu yapısal, etkileşim eksenli ve çatışma eksenli teoriler ile açıklamaktadır. Sosyolojik yapı teorileri suçlu davranışı kurumsal yapılar, ırk, etnisite, sosyo-ekonomik statü, cinsiyet, göç, kentleşme, işsizlik, yoksulluk gibi faktörler ile açıklamaya çalışırken etkileşim merkezli yaklaşımlar damgalama ve etiketleme, kontrol ve öğrenme kavramlarını eksene alır. Çatışma merkezli yaklaşımlar ise suçu, sosyal yapı içerisindeki güç odaklarının bir yansıması olarak değerlendirmektedir.

Suç olgusuna ilişkin bu teorik yaklaşımların her biri göç ve kimlik olgusuyla yakından ilişkilidir. Nüfusun yatay hareketi olarak tanımlanan göç süreci, göçmenlerle ev sahibi toplum arasında karmaşık ilişkilerin ortaya çıkmasına neden olur. Bu ilişkiler, uyuma neden olabileceği gibi çatışmaya ve paralel sosyalizasyona da neden olabilir. Göçmenlerin uyum sürecinde karşılaşılan zorluklar ve sorunlar, başta anomi olmak üzere birçok farklı sorunun ortaya çıkmasını da tetikler. Göçmenlerin bu sorunlarla baş edebilmeleri geliştirdikleri stratejilerden biri de yeni bir kimlik inşa etmektir. Çalışmada, Suriyeliler özelinde, *sığınmacı kimliği* olarak ifade edilen bu kimlik, göçle birlikte ortaya çıkan anominin bir norm haline gelmesiyle oluşur. Sığınmacı kimliği, göçmenlerin kentteki üretim ilişkilerine dahil olmalarını kolaylaştırmakta ancak ekonomik, sosyal, hukuki ve kültürel sorunlarla baş edebilmelerini zorlaştırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anomi, Göç, Kimlik, Suç, Uyum.

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Yalova Üniversitesi, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, El-mek: polatalpman@gmail.com

** Öğr. Gör. Dr., Yalova Üniversitesi, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, El-mek: selmanyarci@gmail.com

---

CRIME, MIGRATION, AND IDENTITY: THE FACT OF IMMIGRATION IN CRIME THEORIES

ABSTRACT

Crime, immigration, and identity can be handled in many different contexts within social theory. Criminality, immigration, and identity cannot be handled independently of social structure and relations. Sociological approaches to crime theory are explained by crime structural, interaction-oriented and conflict-oriented theories. The sociological structure theories try to explain the criminal behavior with factors such as institutional structures, race, ethnicity, socio-economic status, sex, migration, urbanization, unemployment, poverty. Interaction-centric approaches emphasize the concepts of social stigma and stamping, control and learning. Conflict-centered approaches consider crime as a reflection of the power foci within the social structure.

Each of these theoretical approaches to the phenomenon of crime is closely related to the phenomenon of migration and identity. The immigration process, defined as the horizontal movement of the population, leads to the emergence of complex relationships between immigrants and the host society. These relations may cause harmony and may also cause conflict and parallel socialization. Challenges and problems faced by immigrants in the integration process also trigger many different problems, especially the anomie. One of the strategies immigrants have developed to deal with these problems is to build a new identity. In the study, special for the Syrians, expressed as "asylum seeker identity", is formed by the emergence of the anomaly that emerges with migration as a norm. Asylum seeker identity makes it easier for immigrants to be involved in the production relations in the city but makes it difficult for them to cope with economic, social, legal and cultural problems.

STRUCTURED ABSTRACT

Sociology explains the crime phenomenon in the context of social structure, process, and relations. One of these explanations is the tendency to explain crime by relating it to culture. According to this approach, the crime phenomenon emerges as a result of cultural conflicts. Cultural change and adaptation process include the structures and relations existing in the host community from one side and the different structures and relations that the migrants belong to and the tense areas between them. One of the main reasons why these tensions do not result in harmonization is that immigrants remain committed to the social relations they belong to before migration and are determined to reproduce them and in addition to the delay of the adaptation process, the relation of migrated space cannot be produced. Such causes produce incompatibility and even conflict conditions that immigrants and the host community experience together. Under these conditions, even if immigrants try to harmonize, efforts to recreate the relations of the place they are migrated can cause behavior and stigmatization that are described as crimes by the host community. In this context, structure,

interaction and critical/conflictual theories can be considered as the main sociological theories that examine the relationship between crime and migration.

Structural theories recognize the cause of criminal behavior as a social normative factor and a phenomenon resulting from the change of these factors. Structural theories include anomie, tension, subculture, response and ecological theories that cultural differences and conflicts caused by immigration are explained as the reason for the criminal behavior. Sociological structure theory tries to explain the causes of criminal behavior, factors such as institutional structures, race, ethnicity, socio-economic status, gender, immigration, urbanization, unemployment and poverty and the relationship and change of these factors. The fact that the anomie is revealed in the framework of the phenomenon of immigration is that immigration is always accompanied by a decline in class and loss of status. The migration and urbanization experiences which have been experienced in Turkey starting from the 1950's has usually revealed the mechanisms that produce harmony. Protection of communal bonds experienced migration and urbanization process in Turkey has facilitated the control of structures and processes that constitute criminal behavior and relatively keep them under control. Chain and mass migration allow the immigrants to maintain the normative structures they bring with them and to form informal solidarity mechanisms that they can lean on to build a parallel lifestyle and relative harmony to the city beside the formal urban structures. Thus, criminal behavior took place at a relatively low level of experience in migration and urbanization experience in Turkey. However, after 2011, the issue of Syrian immigration and asylum seekers requires a different analysis of the relationship between crime and migration. The anomic that emerges here with migration is leaning towards institutionalization and has a function that produces a subalternity. The point to be emphasized here is that subalternity is not a valid process for every immigrant. Subalternity is closely related to the construction of the asylum seeker identity characterized by class decline and loss of status. Immigrants who have an asylum seeker identity become silent towards the outside in order to be able to exist in the place where they are settled and as they silent they become subaltern.

Interaction theories perceive criminal behavior as a behavior learned through imitation and socialization in the process of social interaction. Control, labeling and learning theories focus on the process of socialization and behavior acquisition in the cultural differentiation that comes with the migration that produces crime.

Social groups, especially those with no immigration experience, lose support mechanisms and social control mechanisms within the migration process. Despite the old and built district in Turkey where has the formal and informal support networks and social control mechanisms despite the low crime rate, increase the rate of crime along the loss of residence along with neoliberal changes. This process, dialectically, follows a course of social exclusion with poverty, poverty with exclusion and discrimination. Thus, crime is widespread in certain groups, such as low socio-economic classes or minorities, depending on the weakness of individuals in relation to legality, law, and legitimacy. The anomie that emerged with the loss of identity, the class decline and the loss of status

that Syrian asylum seekers experienced since 2011 caused the Syrian to lose their criteria for defining themselves.

The conflict approach claims that the definition of the criminal and justice system and its practices are structures favored for the dominant class in society, by accepting from the thesis that the definition of criminal action is class-related. In other words, the definition of crime is relative and the criminal and justice system is designed to assume the role of protection of the interests of the group, which is superior among the groups in society. Thus, the cultural differences resulting from the immigration process result in a conflict and regulation against immigrants. The low status and disadvantaged status caused by social exclusion, discrimination, poverty, and marginalization with migration, facilitates the organization of social structures and relations in favor of the dominant class and against immigrants and weakens the ability of the immigrants to struggle.

The experience of Syrian asylum seekers since 2011 is an incomplete process. Although in this study referred to asylum seeker identity that a function that leaves the immigrants to the mechanism of producing the subalternity, this does not mean that immigrants exhibit criminal behaviour. Similar to the experience in Turkey, it means that they benefit from hybrid space formed in the process of migration and social networks with which they are able to make an articulation form of their own integration. The attribution of immigrants with the crime is usually driven by intensified disinformation and social exclusion mechanisms with discrimination and cultural dynamics that provide the basis for this. The way to remove the worry that immigrants increase their crime rates in the near future is not to get ahead of their further exclusion, but to create more economic, social, cultural, political and legal opportunities for them.

Keywords: Anomie, Migration, Identity, Crime, Integration.

1. Giriş

Suç ve suçlu davranışın nedenlerine yönelik açıklamaların, bilimsel bilginin ilgi konularından biri haline gelmesi, sosyolojinin ve kriminolojinin suçu kişisel bir nitelik yerine sosyal bir olgu olarak ele almasıyla birlikte gerçekleşti. Özellikle kriminoloji, kendisi dışındaki disiplinlerle eklemlenerek suç olgusuna yönelik farklı açıklamalar geliştirdi. Kriminoloji disiplini içerisinde suç ve suçlu davranışı açıklamak için kullanılan sosyolojik yaklaşımlar ise kültür, kimlik, sınıf ve benzeri olguların suç ile ilişkisini açıklamaya yöneldi.

Suç, sosyal yapının ve işleyişin birçok farklı yüzeyinde ve çeşitli düzeylerinde gerçekleşen ilişkisel, karmaşık, katmanlı bir olgudur ve sosyalliğe dahildir. Suçun nedenleri ve suçlunun kimliği üzerine yapılan tartışmaların çok geniş bir katalog halinde sunulmasının nedenlerinden biri suç olgusunun ve suçlu davranışının toplumsal yaşamın her alanını kapsamıyla ilgilidir. Bu nedenle suç olgusunu tek başına, yekpare bir bütünlük olarak değil, onu diğer sosyal olgular ve ilişkiler ile bütünlük içerisinde ele almak gerekmektedir. Siyasetten ekonomiye, aileden dine, kültürden eğitime, sınıftan duygulara kadar sosyal yaşamın her alanında tekrar eden bu olgunun açıklanabilmesi için suçun ortaya çıkmasına neden olan sosyal ilişkilerin ve süreçlerin açıklanması gerekmektedir.

Tarihsel ve güncel bir örnek olarak suç olgusunu, göç ve kimlik üzerinden açıklayan kuramsal yaklaşımlara odaklanıldığında, suç, göç ve kimlik ile ilişkisine yönelik sosyolojik

analizlerin, modellerin ve konuyla ilgili eleştirilerin açıklayıcı olduğu öne sürülebilir. Özellikle sanayi devrimiyle birlikte kentlere yönelik ani kitlesel göçler, göç ile suç arasında sebep - sonuç ilişkisi kurulmasına ve göçün, suçun sebebi olarak açıklanmasına neden oldu. Kitlesel göçler, farklı kimliklerin karşılaşmasına, sosyal ilişkilerin çözülmesine, yerleşik düzenin bozulmasına, sosyal norm krizlerine, kültürel çatışmalara, geleneksel dayanışma bağlarının zayıflamasına; özetle, sosyal düzenin bozulmasına sebep olarak gösterildi. Göç ile birlikte ortaya çıkan yeni kamusal yaşamın, sosyal ilişkilerin ve üretken emeğin çeşitli faydalarına da dikkat çekilmekteydi, ancak genel eğilim, göç ile birlikte ortaya çıkan çeşitli durumların (yoksulluk, anomi, işsizlik vb.) kentsel ortamda suç davranışına zemin sağlayan imkanları hazırladığı yönündeydi.

Günümüzde modern-kapitalist toplumların karmaşık yapısı, üretim ilişkilerinin değişen niteliği, işgücü üzerindeki baskının, denetimin-kontrolün ve yabancılaşmanın yoğunlaşması, kentlerin düzenlenme biçimleri, kentleşmenin yeni birikim stratejisine dönüşmesi ve benzeri gelişmeler ile ekonomik ve/veya politik nedenlerle küresel göç hareketlerinin çoğalması suç, göç ve kimlik ilişkisini yeniden gündeme getirdi.

Bu ilişkinin güncel örneklerinden biri, 2011 sonrasında Türkiye'ye sığınan Suriyeliler vesilesiyle tartışılmaktadır. Türkiye'de 1950'lerden itibaren kademeli olarak deneyimlenen doğudan batıya yönelik iç göç, kentleşme, işgücü piyasasının esnekleşmesi, bölgesel eşitsizlikler, terörizm ve benzeri nedenlerden kaynaklanan göç hareketi, 2011'den sonra kitlesel olarak başlayıp kademeli olarak devam eden Suriyelilerin göçü ile nitelik ve nicelik olarak değişti. Ayrıca bu sürece eklenen Irak, Pakistan, Afganistan, Nijerya, Gana, Etiyopya, İran gibi ülkelerden gelen diğer bir göçmen nüfusun varlığı, göç ve göçmenlere ilişkin sosyolojik ilginin yoğunlaşmasına neden oldu. Bu çeşitliliğe rağmen Suriyelilere yönelik kamuoyunda artan nefret ve ırkçılık içeren ifadeler, onların kimlikleri nedeniyle kriminalize edilmesi, damgalanmaları ve göç sürecinden kaynaklanan sorunların müsebbibi olarak algılanmaları, göç olgusunun ilişkisel bir düzlemde değerlendirilmesini zorunlu hale getirmektedir. Bu çalışma içerisinde suç, göç, kimlik ilişkisine yönelik teorik bir çerçeveleri aktarmayı ve böylelikle suç olgusuna bakarken göç ve göçmen kavramlarının çerçevesini yeniden çizmeyi gerektiren motivasyonun nedenleri arasında bunlar sayılabilir. Bu nedenle çalışma içerisinde açıklanacak olan suç teorilerine ilişkin analizlerin her birinin, bir yönüyle göç ve kimlik teorilerine göndermeler içerdiği varsayılabilir.

Bu çalışmada yukarıda ifade edilen teorik çerçeveden hareketle öncelikle suç, sapma, kimlik ve mâduniyet kavramları tanımlanarak öncelikle suç, göç ve sığınmacı kimliği ilişkisinin açıklanması hedeflenmiştir. Bu bağlamda sosyal bilimler literatüründe yer alan suça yönelik teorik yaklaşımlar, suç sosyolojisinin araçlarıyla birlikte değerlendirilecek ve Türkiye'de yaşanan 1950 sonrası göç hareketleri ve 2011 yılından sonra yaşanan Suriyeli sığınmacılarla birlikte gelen göç deneyimleri suç teorileri ile ilişkilendirilerek analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında ise Türkiye'de deneyimlenen göç süreçlerinin suç olgusu ile olan ilişkisi üzerine bir değerlendirme yer almaktadır.

2. Suç, Göç ve Sığınmacı Kimliği

Kriminoloji disiplini içerisinde sosyoloji, suçun sosyal ve "doğal" bir davranış olarak tanımlamak için kullanılır. Buradaki doğallık vurgusu, sosyal ilişkilerin gerçekleştiği herhangi bir yerin, aynı zamanda suçun, suçlu davranışın ve bu alt kültürün varlığını içermektedir. Suçun ortaya çıkmasına neden olan sosyal süreçler ve ilişkilerin sosyolojik bir değerlendirme ile kavranması, değerlendirilmesi ve analiz edilmesi gerektiğini öne süren bu yaklaşım (Sokullu-Akıncı, 2011: 32), suç olgusunu sosyal yapının bir sonucu olarak değerlendirir. Bu nedenle suç olgusu, başta kültür olmak üzere sosyal alanlarla arasındaki ilişkiye bağlı olarak değerlendirilir ve suçlu davranışını bu ilişkiler üzerinden açıklama eğilimindedir. Suç teorileri arasında sosyal dayanışmanın mekanik biçimde düzenlendiği geleneksel toplumlarda suçlu davranışlara, modern topluma göre daha az rastlandığı, toplumsal ilişkilerin karmaşıklaştığı toplumlarda ise sosyal düzenin istikrarsızlaştığı ve suçlu davranışlarının oransal olarak arttığı öne sürülmektedir. Bu yaklaşım, sosyal düzene aykırı

olduğu varsayılan her davranışı topluma yönelik bir tehdit ve buna neden olan her eylemi suçluluk olarak tanımlama eğilimindedir.

Sosyal düzeni tehdit ettiği öne sürülen olguların başında göç gelmektedir. Bu nedenle "... göç, kültür çatışmalarından doğan bir takım suçların kaynağı olarak" değerlendirilmekte (Erdentuğ, 1977: 75); kimlik ise "gruplar kanalıyla örgütlen"en ve "ortak paydaşlar ile [ortak] amaçlar etrafında" inşa edilen bir deneyim olarak ifade edilebilir (Akgün, 2018: 4-7). *Göç Terimleri Sözlüğü* (2009: 22) göçü, "uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmek" şeklinde tanımlar. Buna göre "süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleri" göç olarak tanımlanırken, bu tanıma "mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler" de dahil edilir. Kıtlık, iç çatışma, ayrımcılık, yoksulluk gibi bir çok sebepten kaynaklanan kalıcı ya da yarı-kalıcı karakterdeki göç, geleneksel toplumlara kıyasla modern endüstri toplumlarında daha çok iş gücünün sanayileşme ve kentleşme bağlamında hareketi olarak karşımıza çıkmaktadır (Yılmaz, 2014: 1688). Bu nedenle "bir hareket veya sosyal hareketlilik olarak değerlendirilse de sosyolojik açıdan göçü ilgi odağı haline getiren şey bu hareketlilik değil, hareketliliğe neden olan bu karmaşık faktörler bütünü ve göçle birlikte yaşanan bireysel ve toplumsal değişimlerdir" (Göker, 2015: 34). Göç olgusu demografik bir hareket olmakla birlikte hem sosyal farklılaşma, hem de kültürel karşılaşma ve yayılmayı içinde barındırır ve uyum-uyumsuzluk üreten toplumsal değişim süreçleriyle yakından ilgilidir (Schäfers, 2003: 433). Göç olgusuna yönelik sosyolojik ilgi temelde sosyal farklılaşma ve bu farklılaşmayı takiben ortaya çıkan mekâna ve sosyal ilişkilere uyum süreçlerini kapsamaktadır. Söz konusu değişim ve uyum süreci bir taraftan göç edilen toplumlarda var olan yapı ve ilişkileri, diğer taraftan da göç eden kişi ve grupların dahil oldukları farklı yapı ve ilişkileri ve bu ikisi arasındaki gerilimli alanları içerir. Dolayısıyla göç olgusu ile birlikte ortaya çıkan değişim, göç eden kişi ve grupları etkilediği gibi göç edilen mekânda var olan yapı ve ilişkileri de doğrudan etkiler. Bu durum, herhangi bir yer ve zamanda gerçekleşen göç olgusunun kapsamı içerisinde ve onu tamamlayan parçalardan biridir (Alpman ve Yarcı, 2017). Bu nedenle her göç hareketi aynı zamanda kimlik ve kültür hareketi olarak da yorumlanabilir.

Göçle birlikte gelen sosyal farklılaşma ve değişim her zaman uyumla sonuçlanmadığı gibi zorunlu olarak çatışmaya da neden olmaz. Her zaman uyumla sonuçlanmamasının başlıca nedenlerinden biri göçmenlerin, göç öncesi ait oldukları toplumsal ilişkilere sadık kalmaları ve onları yeniden üretme kararlılıkları ve buna ek olarak, uyum sürecinin gecikmesi ile birlikte göç edilen mekâna ait ilişkilerin üretilememesidir. Bu gibi nedenler göçmenlerin ve ev sahibi toplumun birlikte tecrübe ettikleri uyumsuzluk ve hatta çatışma koşullarını üretmektedir. Bu koşullar altında, göçmenler uyum yönünde çaba sarf etseler de göç ettikleri mekâna ait ilişkileri yeniden üretme çabaları, ev sahibi toplum tarafından suç olarak tarif edilen davranışlara ve damgalamalara neden olabilmektedir. *Kültür çatışması* olarak tanımlanan ve farklı kültürlerle ve kimliklere ait göçmenlerin kriminalize edilmesine neden olan bu süreç, göçmenleri bir kimlik içerisine hapsederek onların damgalanmasına neden olmaktadır (Erdentuğ, 1977: 75-76; Adiloğlu ve Eklemezler, 2018: 732). Bu kriminalizasyonun somut mekanı ise kenttir ve Harvey'e göre (2015) kentleşme süreci sadece kentin yeniden imar edilmesiyle ilgili değildir. Üretim, dolaşım, değişim ve tüketim için gerekli iletişim ve ulaşım altyapısının inşa edilmesi içeren ve sermaye ekseninde gelişen ilişkiyel bir bütünlüktür.

Bu kentleşme pratiği Türkiye için de geçerlidir ve Türkiye'nin kentleşmesi ile göç hareketleri arasında güçlü bağlar bulunmaktadır. XIX. yüzyılda modernleşme olgusu bağlamında gerçekleşen erken dönem göç hareketleri bir kenara bırakılacak olursa, Türkiye'nin modern göç serüveni, XX. yüzyılın ortalarından itibaren deneyimlenen bir süreçtir. Hızlı sanayileşme beraberinde hızlı bir göç dalgasını tetikledi. Göç olgusu açısından Türkiye deneyimini tartışmaya değer kılan başlıca özelliklerden biri, çalışmaya konu olan suç, göç, kimlik ilişkisinin iç içe geçmesi ve birbirlerini sürekli-yeniden üreterek sürdürmüş olmasıdır. Cumhuriyet döneminin modern mekân tasarımına yönelik geliştirmiş olduğu politikalar gereği Osmanlı'dan tevarüs eden hazineye ait geniş araziler,

göç eden nüfusun istihdamı için tahsis edildi. Ancak söz konusu bu ‘tahsis’ geç modernleşme ve yetersiz sanayileşmenin de etkisiyle kentlere akın eden aşırı nüfusun baskısını düzenleyebilecek güçte olamadı. Göç eden nüfus, hazine ve vakıf arazilerine yasadışı, altyapıdan yoksun ve plansız bir şekilde yerleşti ve bu yerleşim sürecinin maliyetleri cemaatsel dayanışma ilişkileri içerisinde ve göçmenlerin kendileri tarafından karşılandı. Literatüre ‘gecekondu’ olarak geçen bu yerleşim biçimi, kente gelen göçmenlerin, kente dahil olmalarını kademelendiren bir tampon bölgenin oluşmasını ve kent kültürü ile kır kültürünün karşılaşmasını geciktirdi. Zincirleme göç, korunan cemaatsel ilişkiler ve siyasal elitler ile yerel yöneticilerin bu yerleşim biçimine yönelik herhangi bir politika geliştirmemesi, sonuçları bugüne kadar uzanan çarpık kentleşme içerisinde kendini var etti ve bunu yeniden üreten bir kentleşme pratiğine neden oldu (Kurtuluş, 2013: 197-208).

Türkiye’nin göç deneyimleri sadece sanayileşme ve kentleşme bağlamında yaşanan tecrübelerle sınırlı kalmadı. Ancak, özellikle Suriye iç savaşı ile birlikte, 2011 yılından itibaren deneyimlenen kitlesel göç hareketleri (Kargın, 2018: 32-33), küresel ölçekte olduğu gibi Türkiye’nin de siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda yaşamakta olduğu sorunları derinleştiren bir işleve neden oldu. 2016 yılı itibariyle Türkiye’ye gelen göçmen sayısının yaklaşık 4 milyona ulaştığı ve sayının artmaya devam edeceği öngörülmektedir (Erdoğan, Kavukçuer vd., 2017: 9). Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların¹ gerekliliklerine rağmen, mevcut koşullar öne sürülerek, söz konusu anlaşmaların gerekliliklerinin yerine getirilememesi neticesinde Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin hukuki statüleri 22 Ekim 2014 tarihinde “Geçici Koruma Yönetmeliği”² adı altında gerçekleştirilen bir düzenlemeyle mültecilere tanınması gereken haklar, ev sahibi ülkenin imkanları nispetinde karşılanan bir destek mahiyetinde değerlendirilmiştir (Erdoğan, 2014: 15). Bu sürece yaygın medyada yer alan ve Suriyelilere yönelik ayrımcılığı meşrulaştıran haber dili de eklenebilir (Torun ve Demirtaş, 2018: 1211-1226; Erdoğan, Kavukçuer vd., 2017).

Buradan hareketle, Suriye’den göç edenler için “iltica edemeyen mültecilik” durumunun ortaya çıktığı ve bu durumun gittikçe daha ciddi sorunları beraberinde getiren bir çarpan etkisi yaptığından söz edilebilir. Suriyelilerin hukuki statüsündeki belirsizlik ve onların “geçici koruma” altında bulunan kişiler olarak tarif edilmesinin, uluslararası hukuk için geçerli bir statü içermediği unutulmamalıdır. Bu durum birçok farklı sosyal ve siyasal soruna neden olmaktadır. 2011 yılından sonra Türkiye’ye göç eden Suriyeliler, göçün kitleselliğine bağlı olarak ve sınıfsal anlamda yoğun bir çeşitlilik içermektedir. Özellikle mâdun (subaltern) olarak kabul edilebilecek göçmenlerin içerisinde buldukları koşullar göçmenlik deneyiminin üzerindeki baskıyı yoğunlaştırmaktadır. Gündelik yaşam pratiklerinden kaynaklanan farklılıkların birçoğu onların aleyhine işlemekte ve önceki göçmenlerden farklı olarak ya da çeşitli nedenlerle önceki göçmenlerle ayrışmalarına neden olabilecek bir kimlik krizi ile karşı karşıya kalmaktadırlar. “Sığınmacı kimliği” olarak tanımlanabilecek bu yeni durum, göçmenlerin ev sahibi topluma olan mesafelerini korumalarına neden olduğu gibi doğru tanınmanın da gerçekleşmesini zorlaştırmaktadır (Göksel, 2018).

Sığınmacı kimliği, göçle birlikte ortaya çıkan anomiden kaynaklı kriz durumunun bir tür norm haline gelmesi ve göçmenlerin içerisinde buldukları olumsuz koşulları bir yaşam stratejisine dönüştürmelerine neden olmaktadır. Türkiye’ye fiili olarak sığınmış olan kişilerin karşılaştıkları ve iltica edememekten kaynaklanan hukuki boşluk, onların fiili mülteci (de facto refugee) haline dönüşmeleriyle sonuçlanmaktadır. Bu şekilde ortaya çıkan belirsizlik durumu, sosyal, ekonomik ve siyasal alan başta olmak üzere, birçok gerilimin aynı anda ve yerde ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu gerilimin bir yönü iltica edemeyen ve vatandaş olamayan milyonlarca sığınmacının, Geçici Koruma Yönetmeliği ile elde ettikleri ve belli kısıtlamalarla yararlanabildikleri bazı hakların,

¹ Türkiye, tarafından 1961 tarihinde “Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi” ve 1967 yılında “Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Protokol” anlaşmalarını imzalamıştır.

² Geçici Koruma Yönetmeliği (2014), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf> [4.11.2017, 19:53].

kamuoyu tarafından bir imtiyaz olarak algılanmasına neden olmaktadır. Gerilimin bir diğer yönü ise, sığınmacı kimliğinin tüm kısıtlılığına rağmen, vatandaşlık imtiyazına sahip kişiler ile bir arada yaşama imkanı sunmasıdır. Bu nedenle sığınmacı kimliği, ekonomik, sosyal, hukuki ve kültürel sorunlarla karşı karşıya kalan göçmenlerin kentteki üretim ilişkilerine dahil olmalarını kolaylaştırmakta, ancak onların sömürülmesinin ve istismar edilmesinin önüne geçememektedir. Sığınmacı kimliğinin inşası tam da böylesi bir doğru tanınmama ve korunmama sınırları içerisinde yer alan göçmenler tarafından inşa edilmektedir (Alpman ve Yarcı, 2017).

3. Suç Sosyolojisi Bağlamında Göç

3.1. Yapısal-İşlevselci Yaklaşımlar

Sosyal teori içerisinde sıklıkla tartışılan yapı-fail ilişkisi suç, göç ve kimlik gibi ilişkisel bağlamları güçlü olan olgular için özel bir önem taşımaktadır. Sosyolojik yapı teorileri suçlu davranışın nedenini değerler, kurumsal yapılar, ırk, etnisite, sosyo-ekonomik statü, cinsiyet, göç, kentleşme, işsizlik, yoksulluk gibi faktörler ve bu faktörlerin ilişkisi ve değişimi çerçevesinde açıklamaya çalışır. Bu yaklaşıma göre sosyal yapıda meydana gelen düzensizlikler ve sosyal denetimin zayıflaması, suç oranlarının artmasına neden olur. Sosyal düzensizlik ve sosyal denetim-kontrolün zayıflamasının başlıca nedenlerinden biri göçtür. Yapısal-işlevselci yaklaşıma göre toplumda var olan her yapının varlık sebebi, onun toplumsal bir ihtiyaca karşılık gelmesi dolayısıyladır. Bu nedenle sosyolojinin kurucularından kabul edilen Durkheim'a göre suçun bir sosyal olgu ortaya çıkmasının nedeni, toplumun suça ihtiyacı olmasıdır. Ona göre toplumu oluşturan kişilerin benzer moral bilinçte olmaları imkansızdır. Kişilerin kalıtımsal özellikleri, sosyalizasyon süreçleri ve buldukları çevre özellikleri kaçınılmaz olarak farklılaşır. Bundan dolayı her zaman kolektif yapıdan sapma söz konusu olacaktır. Söz konusu bu sapsmaların bazıları bir kariyer biçimi olarak suçun ve suçlunun ortaya çıkmasına neden olacaktır. Bu şekilde ortaya çıkan suçlu davranışı doğuştan değil; içerisinde bulunulan toplumun, onların bu davranışlarını suçlu olarak tanımlamasındandır. Bu nedenle Durkheim'a göre "ceza tepkisiyle karşılaşan her eylem bir suçtur. ... suç evrensel bir olgudur, toplum kültürünün bir parçasıdır ve her toplumda her zaman suç vardır" (İçli, 2013: 99).

Durkheim'a göre suçun normal ve gerekli bir sosyal davranış olması, toplumun beklentileri ve normal olarak algıladığı değerlerin tanınması, onların ne olduklarının belirlenmesi ve onlar etrafında bir birlik duygusunun oluşturulabilmesi için gereklidir. Ayrıca suça karşı gösterilen toplumsal tepki, toplumun değişim ihtiyacını karşılaması için gereklidir. Bir toplumda söz konusu bu ihtiyaçları karşılama kapasitesini gösteren değerler ve standartlar oluşmadığında ya da işlevini yerine getiremez duruma geldiğinde sosyal düzen bozulur. Durkheim tarafından *anomi* olarak tanımlanan bu duruma toplumun tepki gösterememesi ise sağlıklı bir toplumda olması gereken düzen ve işleyişin var olmadığını gösterir (İçli, 2013: 100-101).

Göç olgusu çerçevesinde anomiyi ortaya çıkaran etken göçmenliğin her zaman sınıfsal bir düşüş ve statü kaybı ile birlikte gerçekleşmesidir. Söz konusu bu sınıfsal düşüş ve statü kaybı göçmenlerin kendi çevreleriyle ve yeni dış çevreleriyle kurdukları ilişkinin anomikleşmesine neden olur. Ayrıca göçmenlerin bu kayıpla baş etmek için giriştikleri var olma pratikleri de sınıfsal düşüşü ve statü kaybını derinleştirir (Alpman ve Yarcı, 2017).

Şikago okulunun temsil ettiği *Ekolojik Teori*, göçmenlerin göç ettikleri yerde zayıf sosyal ilişki ağlarına sahip olduklarını ve bu durumun sosyal düzensizliğe (disorganisation) yol açtığını, böylelikle göçmenlerin yoğun olarak yerleştiği bölgelerde suç oranlarının yükseldiğini öne sürmektedir. Ekolojik yaklaşım, birincil sosyal ilişkilerin zayıflamasıyla ortaya çıkan sosyal desorganizasyonun neticesi olarak bazı bölgelerde suçluluğun özellikle yoğun olarak ortaya çıkmasını tanımladıkları "sıcak noktalar" (hot spots) kavramıyla (Sokullu-Akıncı, 2011: 145-146)

göçmenlerin mekânsal farklılaşma bağlamında gettolaşmaya doğru itildiklerini ve böylelikle içerisinde buldukları mekanda farklı bir alt-düzen inşa ettikleri göstermektedir.

Türkiye’de gerçekleşen kırdan kente göç büyük oranda bir kitlesel ve zincirleme göç süreci olarak gerçekleşmiştir. Böylece kente göç eden ailelerin geride kalanlar tarafından ekonomik olarak desteklenmeleri sağlanmış ve kente tutunma sürecinde derin yoksulluğa düşmeleri engellenmiştir. Zincirleme göç ise gecekondulaşma sürecini cemaatsel sosyal dayanışmanın oluşabileceği şekilde mekânsal bir kümelenme ile sonuçlandırmış ve buna bağlı olarak oluşan yerel dayanışma ağları sayesinde bir sosyal desorganizasyon yaşanmamış; aksine gecekondular sefalet yuvaları yerine (Erman, 2013: 232-234) kente entegrasyon hedefleri olan, sosyal mobilitelerinin ve sosyal uyum çabalarının yüksek bir dönüşüm kapasitesiyle ortaya konulduğu mekânlara dönüşmüşlerdir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 65-67).

Gecekondu bölgelerindeki sosyal farklılaşmaların, beraberinde bir normsuzluk ve kuralsızlık getirmediği, dolayısıyla bir sosyal düzensizliğe sebep olmadığı iddia edilebilir. Konuyla ilgili Geniş (2011 :120-121), Kıray’dan hareketle, toplumsal yapıyı geleneksel bir şekilde karşıt kutuplar olarak konumlandırılmış ideal tipler olan mekanik-organik ya da cemaat-cemiyet ayrımlarından hareketle açıklamak yerine, farklı bir biçimde değerlendirmeyi teklif eder. “Diğer bir deyişle, analitik ayrımlar olarak köy ve kent topluluklarının zaman ve mekana göre alacakları ampirik biçimler içinde buldukları toplumsal formasyonun genel yapısından ve gelişmişlik düzeyinden bağımsız değildir.” Türkiye özelinde gerçekleşen göç ve kentleşme deneyimi, bir taraftan kırsal ilişkileri devam ettirenken diğer taraftan da kentli ilişkilere uyum sağlamanın yolunu arayan bir ara form ya da geçişlilik olarak gecekondu ilişkilerini meydana getirmiştir. Söz konusu bu ilişkiler bir yönüyle kentleşme süreci önünde nispeten bir engel olarak işlev görürken, diğer taraftan göç yoluyla toplum içerisinde oluşan farklılıkları toplumsal dışlanmaya mahal vermeksizin düzenlemiştir. Böylece gecekondular, geçişken toplumsal geometrisi sayesinde büyük oranda suçtan uzak bir ilişki biçimi geliştirebilmişlerdir.

İşlevselci teoriler başlığı altında yer alan *gerilim teorisinin* odaklandığı temel nokta toplum tarafından belirlenmiş olan meşru beklenti ve hedeflerle söz konusu bu hedeflere ulaşmak için yine kullanılması meşru görülen kültürel yollar arasındaki uyumsuzluk ya da gerilimdir. Bu çerçevede, suçlu davranışı açıklamak için başvuru kavramlar anomi ve görelî yoksunluk kavramlarıdır. Gerilim teorisinin önde gelen kuramcılarında olan Merton, farklı sosyal yapılar içerisinde suçlu davranışın ortaya çıkma sıklığının neden değiştiği sorusunu merkeze alır ve “sosyal yapıların bazı bireyler üzerinde uyum yerine uyumsuz davranışa yol açacak” şekilde baskı uyguladığını öne sürer (İçli, 2013: 101-102). Merton’a göre “fakir ve alt sınıftan bazı insanlar, toplumca onaylanmış araçlara eşit bir biçimde sahip” değillerdir ve bu nedenle kültürün gösterdiği amaçlara ve başarıya ulaşabilmek için sapma davranışı geliştirirler (Ayan, 2011: 22). Ulaşılamayan amaçlar ve hedefler sapıcı davranışa ve kurumsallaşmış sosyal yapının reddine yol açar. Bu Merton’un anomi kavramına yüklediği anlamdır (Sokullu-Akıncı, 2001: 178). Merton amaç ve araçlara uyma noktasında beş değişik tepki biçimi modeller. *Uyum*; kurumsallaşmış amaçların ve yolların kabulünü içeren modeldir ve bu durumda sapmış davranıştan söz edilemez. *Yenilikçilik*; kurumsallaşmış hedeflerin kabulünü ve fakat araçların reddedilmesini içeren modeldir. *Şekilcilik*; kurumsallaşmış kültürel hedefler reddedilirken kurumsal araçlar tatbik edilir. *Geri çekilme*; hem kültürel hedefler, hem de kurumsal yollar birlikte reddedilirler. Son olarak *isyan*; sosyal yapıdan bütünüyle kopmayı içerir. Bu modeller içerisinde uyum modeli dışındaki diğer tepki modelleri sapkın davranışları oluşturmaktadır (Ayan, 2011: 22-23).

sModern toplumların yapısal özelliği olan heterojenlik, farklı kültürel yapıların varlığını beraberinde getirmektedir. Suçluluk üreten alt kültürler ile ilgili suç teorileri “toplumda belli grupların veya alt kültürlerin suçu onayladığını veya en azından, suça neden olan değerlere sahip olduklarını ileri sürerler. Böylece, bu gruplarla etkileşime giren bireyler zamanla grubun sosyal

değerlerine uyum gösterirler ve suçlu faaliyetler içinde yer alırlar” (İçli, 2013: 106). Bu nedenle bir alt kültür grubuna aidiyetin grup üyesini yönelttiği davranışlardan bazıları toplumun geri kalanı tarafından suç olarak tanımlanan davranışlar olabilir.

Bu çerçeveden hareketle suç “kanunlarda açıkça yasaklanan ve karşılığında bir ceza ön görülen her türlü eylem” sapma ise “toplumsal normlar çerçevesinde öngörülen kabul edebilirlik sınırları dışına taşan her türlü davranış olarak” tanımlanabilir (Dolu, 2011: 3). Cohen ise alt kültürleri “uyum problemleri olan ‘aktörlerin’ birbirleri ile olan etkin etkileşimleri” sonucu oluşan yapılar olarak tanımlamaktadır (İçli, 2013: 108). Bu alt kültüre üye olan kişiler, orta sınıf değerlerine özgü olan bir takım becerileri, örneğin iletişim kurma, eğitimi önemseme, kişisel hazları erteleme gibi, gerçekleştirilmek istemelerine rağmen bunları sağlayacak meşru araçlardan mahrumdur. Bu nedenle hedeflerine ulaşamazlar ve bu durumun neticesinde ortaya çıkan gerilime tepki olarak suçlu davranışı ortaya çıkar. Cohen tarafından *reaksiyon formasyon* kavramı ile ifade edilen bu tepki yeni bir statü yaratılmasına neden olur. Çünkü “...alt sınıflara mensup çocukların ... maddi ve sembolik olanakları yoktur. Bunun sonucunda statü gerilimi yaşarlar. Bu problemin çözümünü hep birlikte arar, aralarında yeni statü kriterleri oluştururlar, yani bir suç alt-kültürü yaratırlar” (Sokullu-Akıncı, 2011: 187).

Daha önce de değinildiği üzere Türkiye’de gerçekleşen şekliyle kentleşme süreci, anomik bir durum üretmekten daha çok uyuma yönelik yapı ve ilişkileri üretme eğilimindedir (Erman, 2013: 246-249). Ancak 2011 yılından sonra yaşanan Suriyeli göçü ve sığınmacılar konusu, suç ve göç arasındaki ilişkiyi farklı bir gözle değerlendirmeyi zorunlu kılar. Burada göçle birlikte ortaya çıkan anomikleşme kurumsallaşma eğilimindedir ve mâduniyet üreten bir işleve sahiptir. Söz konusu bu mâduniyet mekanizması, özellikle kitlesel olarak gerçekleşen göç hareketlerinde daha belirgindir. Bu noktada mâduniyet kavramı, ezilenlerin bütün hallerini içeren bir kavram olarak kabul edilebilir. Mâdunlaşma süreci, göç ile başlayan ve göç sonrasında da devam eden bir süreçtir. Burada altı çizilmesi gereken nokta mâdunlaşmanın her göçmen için geçerli bir süreç olmadığıdır. Mâdunlaşma sınıfsal düşüş ve statü kaybı ile karakterize edilen sığınmacı kimliğinin inşası ile yakından ilişkilidir. Sığınmacı kimliğine sahip olan göçmenler yerleştikleri mekânda var olabilmek için dışarıya karşı sessizleşirler, sessizleştikçe mâdunlaşırlar (Alpman ve Yarci, 2017).

Yeniden üretebilecekleri mekânsal ilişkiler açısından kopan ve sosyal dışlanma ile karşılaşan göçmenlerin, yeni ilişkiler ağı dışına dahil olamamaları ve sınıfsal düşüş ile statü kaybı yaşamaları, göç edilen toplumda anomiyeye ve gerilime neden olacağı için toplum tarafından suçlu olarak damgalanma tehlikesi ile karşı karşıya kalır. Yapılan bazı araştırmalarda Suriyelilerin istatistiklerine yansıyan suç oranları, yerel halkın suç oranlarına kıyasla çok daha düşük olmasına rağmen (Erdoğan, 2014: 19), onlarla ilgili bu kanaatin oluşmasının nedenlerinden biri budur. İçişleri Bakanlığı tarafından kamuoyuna ilan edilen verilere göre “Suriyelilerin karıştıkları olayların Türkiye’deki toplam asayiş olaylarına oranı 2014-2017 arasında yıllık ortalama%1.32’dir. Bu olayların önemli bir kısmı kendi aralarındaki anlaşmazlıklardan kaynaklanan olaylardır. Ayrıca 2017’de Suriyelilerin karıştıkları suç olaylarında, nüfuslarındaki artışa rağmen bir önceki yılın ilk 6 ayına oranla %5’lik bir azalma olmuştur” (İçişleri Bakanlığı, 2017).

Aradan geçen yedi yıla rağmen istatistiklere yansıyan suç oranlarının bu derece düşük olması, istatistiklerde yer almayan, bilinmeyen ve kayda geçirilmemiş bazı suçların karanlıkta kalmasıyla (Sokullu-Akıncı, 2011: 76) açıklanabileceği gibi Türkiye’de tecrübe edilen göç ve kentleşme pratiklerinin cemaatsel bağları halen devam ettirmesi ve sosyo-ekonomik ilişkilerde bu bağların hala etkin olması ile de açıklanabilir. Göçün uyum üreten mekanizmalarla gerçekleşmesi yereldeki göçmenler için olduğu kadar, Suriyeli sığınmacıların sosyal ve iktisadi ilişki ağlarına dahil olmasını sağlamaktadır.

Ancak Suriyelilerin istihdamına yönelik yapılan bir diğer araştırmada (Erdoğan ve Ünver, 2015: 74) belirtildiği üzere “[B]ugüne kadar olan süreçte adi suçlar bakımından makul bir tablo olsa da bunun hızla artma potansiyeli taşıdığı da unutulmamalıdır. Halen Türkiye cezaevlerinde bulunan yabancılar içinde Suriyelilerin sayısı % 40’a ulaşmıştır. Yakın bir gelecekte -doğal olarak- bu sayı çok daha yüksek sayılara ulaşabilecektir. Suriyelilerin eğitimsizlik ve mesleksizlik, işsizlik sorunları bu durumu daha da artırma potansiyelini ortaya koymaktadır.” Bu durum mevcut anominin ve gerilimlerin yoğunlaşmasına neden olabilir. Enformel, güvencesiz ve geçici işlerde çalışmaya bağlı olarak ortaya çıkan geleceksizlik duygusu ise -anomiye ve gerilimleri kısa vadede ertelese de- uzun vadede sosyal içerme sağlanmadığında bu durum, göçe bağlı sorunların ve anomikleşmenin kurumsallaşmasına, böylelikle suç oranlarının kademeli olarak artmasına neden olacaktır.

3.2. Etkileşim Eksenli Yaklaşımlar

Konuyla ilgili bir diğer yaklaşım *damgalama, etiketleme, kontrol ve öğrenme* kavramlarından hareketle suçu açıklamaya çalışan teorilerdir. Etkileşim teorileri açısından suç, sosyal etkileşim süreci içerisinde öğrenilen bir davranıştır. Bu bağlamda *taklit ve sosyalizasyon*, etkileşimci teorilerin suçlu davranışı açıklamakta kullandıkları temel kavramlardır. Etkileşim teorileri suçu, toplumun sosyalizasyon yoluyla bireyler üzerindeki kontrol edici etkisi, özellikle ‘suçlu alt kültür’³ olarak tanımlanan gruplar içerisindeki davranış, suç teknikleri ve rasyonalizasyon süreçleri ve yaftalamalar yoluyla suçlu bireyin kendine yönelik olarak geliştirdiği suçlu kimliği gibi konu başlıklarıyla ilgilenirler. Bu bağlamda göçmenlerin oluşturdukları gruplar içerisinde gerçekleşen etkileşim süreçleri içerisinde öğrenilen bazı davranışlar suç olarak tanımlanırlar.

Kontrol kavramını eksene alan etkileşim yaklaşımları, suçun ortaya çıkışını kontrol edici toplumsal bağların yokluğu ya da zayıflığı ile açıklamaktadır. Buna göre sosyalizasyon süreci içerisinde pekiştirilen davranışlar toplumsal beklentilere uygun bir şekilde düzenlenirler, bu beklentilere yönelik gerçekleşmeyen davranışlar ise ortadan kaldırılırlar. Kişiler toplumsal uyumlarını sağlayan kendi doğru-yanlış sistemlerini inşa ederler ve bu değerler sistemi kişinin toplumla kurduğu bağ içerisinde gerçekleşen baskı ve kısıtlamalar sayesinde gerçekleşir. Bu yaklaşıma göre mikro düzeyde, öz güven eksikliği, yetersizlik duygusu, hayal kırıklıkları, anlık zevk ihtiyacı, tedirginlik, isyankarlık gibi kişilik özellikleri, sosyalizasyon sürecindeki uyumu olumsuz yönde etkiler. Makro düzeyde ise yoksulluk, işsizlik, ayırım, aile, okul gibi faktörler toplumsal bağın yetersizliğine ya da yokluğuna neden olabilirler. Hirshi’ye göre “bireyin topluma bağlılığı zayıfladığı ölçüde suçluluk olasılığı artar” (İçli, 2013: 139) ve topluma bağlılık ne kadar güçlüyse bireyin geleneksel kabuller çerçevesinde hareket etme olasılığı o kadar yüksektir.

Öğrenme kavramını eksene alan etkileşim yaklaşımları, suçlu davranışın diğer tüm sosyal davranışlar gibi sosyalizasyon süreci içerisinde öğrenilen bir davranış olduğundan hareket eder. “Sosyal öğrenme teorileri sosyalleşme sürecini, kriminal ve sapan davranışların suçlulara yasal davranışlardan daha çok kabul edilebilir ve hatta daha çok arzu edilebilir davranışlar olarak öğretilmesi süreci olarak görür” (Ayan, 2011: 27). Sutherland tarafından geliştirilen *ayırıcı birleşimler teorisi* kültürün meşru normlarından farklılaşmanın, taklit ve öğrenme neticesinde bir birleşmeye yol açtığını savunur. Buna göre fırsatlara eşit şekilde ulaşamayanlar kendi aralarında birleşirler. Bu birleşim suçlu davranışının, suçlu davranışın modellerinin öğrenildiği ve yeniden

³ Suçlu alt-kültür kavramı, yoksul mahallelerinin içerisinde kurulan ve sosyal kabul ve statü gereksinimleri karşılanmayan grupların, bir tepki olarak ürettikleri kültür olarak tanımlanır (Shoemaker, 1996). Alt-kültür ve suç ilişkisinin suçlu davranış üreten, alt-kültür ile suçluluk arasında bir karşılıklılık olduğunu öne süren ve birbirlerini yeniden üreten yapılar olarak kavranmaları yönündeki varsayımlar (Wolfgang ve Ferracuti, 1982) kültürü, kentleşmeyi ve değişen üretim biçimi rejimini göz ardı ederek suç ile alt-kültürü bitişirirler. Alt-kültür ile suçlu davranış arasındaki doğrusal ya da fonksiyonel ilişki, alt-kültürün “doğal” bir sonucu olmak yerine, bu kültürün de içinde yer aldığı ekonomik, hukuki, kentsel ve benzeri maddi koşulların bileşkesinde ortaya çıkan bir sonuçtur. Bu bakış açısı, suç ile kültür ilişkisini tartışmak ve alt-kültür ile suç arasında özcü bir yere savrulmamak için daha elverişli kabul edilebilir (Agnew, 1991: 273–294).

üretildiği toplulukları oluşturur. Bu süreç karşılıklı iletişim içerisinde ortaya çıkan bir öğrenme sürecinin neticesidir (Sokullu-Akıncı, 2011: 196-197). Suçlu davranışın öğrenilmesi hem suç işleme tekniklerinin hem de suçlu davranışın meşrulaştırılmasının gerekçelerinin öğrenilmesi anlamına gelmektedir. Suç işleme teknikleri ile “suçun mekanik olarak nasıl işleyeceğini” öğrenilir. Suçlu davranışın meşrulaştırılması ise suç işlemekten önce ve suç işledikten sonra kişinin “vicdan azabı hissetmemek için ihtiyaç duyacağı mazeretleri” ve bahaneleri gerekçelendirmenin öğrenilmesidir (Dolu, 2012: 74).

Etiketleme kavramını eksene alan etkileşim yaklaşımlarına göre kişinin ve toplumun birbirlerini sürekli etkiledikleri ve dinamik bir etkileşim içerisinde oldukları varsayılır. Söz konusu bu etkileşim kişinin toplumda işgal ettiği yer hakkında yine toplumun geri bildirimlerinin kişi tarafından analiz edilmesine dayanır. Burada önemli olan toplumun geri bildirimleri ile kendilik şemasının uyumlu olmasıdır. Etiketleme teorileri bu noktadan hareketle toplumun suçluya ve suçlu davranışa gösterdiği tepkilere odaklanır. Bu yaklaşıma göre suç ve sapma, “kişilerin belirli davranışlarına toplumun koyduğu damgalarla” yaratılan bir süreçtir ve suçlu, toplum tarafından suçluluk ya da sapkınlıkla damgalanmış kişidir (Sokullu-Akıncı, 2011: 199). “Bu açıdan bakıldığında sapkınlık, kişinin gerçekleştirdiği davranışa içkin bir nitelik *değil*, daha ziyade kuralların ve yasakların başkaları tarafından bir ‘suçluya’ uygulanmasının ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Sapkın, bu etiketin kendisine başarıyla uygulandığı kişi; sapkın davranış da insanların sapkın olarak nitelendirdikleri davranıştır” (Becker, 2013: 31). Toplumsal beklentilerden hareketle oluşturulan roller kişilerin davranış çerçevelerine yönelik bir sınır çizerler. Söz konusu bu sınırın dışına çıktığında gerçekleşen sapmanın tekrarı, yani ikincil sapma; kişinin kendisine yönelik yaftayı kabullenmesi ve kendini bu damga ile tanımlaması neticesinde toplumun gösterdiği tepki, kişinin suçlu kimliğini benimsemesine ve beklentiye yönelik suçlu davranışlar geliştirmesine neden olur.

Göç deneyimi ve buna bağlı olarak oluşan yoksulluk, bireylerin toplumla bütünleşmesini ve kendi geleceğini kurmasını sağlayan sosyal, kültürel ve ekonomik gereksinimlerden yoksun kalması olarak tanımlanabilecek olan sosyal dışlanma sürecini deneyimlemeleriyle sonuçlanmaktadır ve söz konusu yaklaşımlara göre bu durum, göçmenlerin suça eğilimini tetiklemektedir. Özellikle göç deneyimi olmayan sosyal gruplar, göç süreci içerisinde sahip oldukları destek mekanizmalarını ve sosyal denetim-kontrol mekanizmalarını kaybederler. Türkiye’de yaygın olarak deneyimlendiği şekliyle formel ve enformel destek ağlarına ve denetim-kontrol mekanizmalarına sahip eski ve yerleşik mahallelerde suç oranlarının düşük olmasına rağmen, yaşanmakta olan neoliberal değişimlerle beraber ortadan kalkan yerleşiklik olgusuyla birlikte suç oranları da artma eğilimi göstermektedir (Özden, 2013: 284-285). Bu süreç, diyalektik olarak sosyal dışlanmanın yoksulluğu, yoksulluğun ise dışlanmayı ve ayrımcılığı beraberinde getirdiği bir seyir izler. Böylece suç, düşük sosyo-ekonomik sınıflar ya da azınlıklar gibi belli gruplar içerisinde bireylerin yasallık, hukukilik ve meşrulukla ilişkilerinin zayıflamasına bağlı olarak yaygınlaşır. Ayrıca sosyal dokunun parçalanarak gerçekleştirilen kentsel dönüşüm pratikleri, kişilerin desteklendikleri grup dinamiklerinin dışına çıkmasına ve böylece bu kişilerin yoksulluklarının, piyasa şartlarının daha çetin olduğu neoliberal ekonomik dönemde daha görünür olmasına, yoksulluğu deneyimleyen kişilerin dışlanmayla daha fazla yüz yüze kalmalarına, sosyal dışlanmaya maruz kalan alt-kültürler ve göçmen toplulukları arasında suç oranlarının yoğunlaşmasına ve onlara yönelik damgalamaların yoğunlaşmasına; sonuç olarak suç oranlarının artmasına sebep olacağı öne sürülebilir.

Suriyeli sığınmacıların, 2011 yılından itibaren deneyimledikleri “kimlik kaybı, sınıfsal düşüş ve statü kaybı ile birlikte ortaya çıkan anomi” beraberinde maddun Suriyelilerin kendilerini “tanımlama kriterlerini yitirmesi”ne neden olmuştur. Böylece “[K]işinin göç etmeden önce kendini tanımladığı ve kendini ait hissettiği grubun kimliğine ilişkin göndermelerinin sosyal geçerliliğinin kalmadığı ya da işe yaramadığı yerde ortaya çıkan kimlik kaybı, sığınmacı kimliğinin inşa edildiği

süreci yeniden üretmeyi” (Alpman ve Yarcı, 2017) sağlayan; *atanan* bir kimlik olarak suçlu kimliğini kabul etmeye daha yatkın hale gelen bir kimlik inşasıdır. İstatistik verilerinin aksine sığınmacılarla ilgili toplumda oluşan sapmışlık algısı (Erdoğan, Kavukçuer vd., 2017: 23) söz konusu kimliğin, sığınmacılar tarafından da benimsenmesi neticesinde, suçlu davranış modellerini üreten bir rol ya da performans haline dönüşebilmektedir.

3.3. Çatışma Eksenli Yaklaşımlar

Çatışma teorileri, toplumdaki temel değerlerin ve çıkarların ortak olduğu, bu değerler ve çıkarlar üzerinde çoğunluk tarafından kabul edilen değişmez, sabit bir mutabakat bulunduğu yönündeki yaygın anlayışa itiraz ederek, modern toplumun farklı değerler ve çıkarlar etrafında örgütlenen gruplar tarafından kurulduğu varsayımından hareket ederler. Teorinin başlangıç noktası toplumsal normları ve değerleri belirleyen kurucu dinamiğin farklı çıkarlar olduğudur. Modern toplumsal formasyonda ahlaki değer yargılarını ve adalet duygusunu içeren kalıplar, farklı çıkar grupları tarafından fayda-kâr ve zarar-kayıp ekseninde inşa edilir. Bu sosyal yapıda, toplumsal çatışmanın belirleyicisi olan şey iktidar olmak anlamındaki güçtür. Buradaki güç kavramı, çıkar grupları içerisindeki gruplardan herhangi birinin kendi taleplerini, toplumdaki diğer çıkar gruplarına dayatması ya da çıkarlarının onlar tarafından göz ardı edilememesi anlamında kullanılmaktadır (Vold, Bernard, Snipes, 1986: 235-259).

Bu nedenle çatışmacı yaklaşım, yukarıda ifade edilen ve toplumda bir uzlaşmanın (consensus) bulunduğu, suçun ise bu uzlaşmayı ortadan kaldıran bir eylem olduğu yönündeki yaklaşımların aksine toplumun uzlaşmalardan daha çok çatışmalar (conflict) temelinde değerlendirilmesi gerektiğini, suçun, suçlu davranışın ve suçluluğun güç ekseninde belirlendiğini öne sürer. Yaklaşımına göre ekonomik ve sosyal açıdan farklılaşmış grupların yaşam kaliteleri ve koşulları da farklılaşır. Modern toplumda yaşayan kişilerin değerleri ve çıkarları, kişilerin yaşam koşulları ile belirlenir ve bu durum hem karmaşıklığı hem de farklılaşmayı daha da derinleştirirken aynı toplumda yer alan kişilerin, birbirleri ile çatışmalı hale gelen değerler ve çıkarlar yaratmasına neden olur. Her grup kendi değerlerine ve çıkarlarına göre hareket etmekle, aslında kendi faydalarına göre hareket etmeyi amaçlar. Değerleri ile çıkarları çatıştığında ise çıkarlarına uygun davranarak bu faydayı elde etmeyi amaçlarlar. Nihayetinde çıkarlarına yönelik davranmak, kişinin ahlaki değerleri ile uygunluk içerecek şekilde yeniden düzenlenecektir. Hukuk sisteminin düzenlenmesinde de çıkar grupları arasındaki çatışma devam etmektedir. Hukukun nihai hedefi suçu önlemek değil, güçlü olan çıkar gruplarının değerlerini ve çıkarlarını korumak ve meşrulaştırmaktır. Bazı özel hukuki düzenlemeler ve suçlarla ilgili yasalar, genellikle farklı grupların değerlerini ve çıkarlarını düzenlemek için değil, ekonomik ve politik olarak en güçlü olan grubun çıkarlarını korumak üzere düzenlenir. Bu nedenle ve genellikle, ekonomik ve politik olarak en güçlü olan grup, kendisi dışındaki grupları kuvvet ve her an kriminalleştirme ile baskı altında tutar (Vold, Bernard, Snipes, 1986: 253-254).

Çatışma teorisyenlerine göre siyasi güç ile resmi suç oranları arasında doğru orantı vardır. Bir kişi ya da grup üzerindeki denetimin azalması, bu kişi ya da grubun gücü kendilerinde yoğunlaştırması suç oranlarının artmasına neden olurken, tersi durumda suç oranları azalmaktadır. Lord Acton’a ait olan ünlü vecizede ifade edildiği gibi *güç yozlaştırır, mutlak güç mutlaka yozlaştırır*; ancak burada istisnai bir durum olarak belirtilmesi gereken husus, mutlak güce sahip olan kişi ya da grupların resmi anlamda suçlu olarak tanımlanmadıklarıdır (Vold, Bernard, Snipes, 1986: 259).

Çatışma teorilerine göre suçun tanımı toplumdaki çıkar ve güç ilişkilerine göre anlam kazanır. Ceza ve adalet sistemi farklı çıkar gruplar içerisindeki üstün olanın korunmasını hedefler. “Çatışma görüşüne göre, suçun tanımı güç, servet ve yüksek statüye sahip olanlar tarafından kontrol edilmektedir. Suç, tüm insanların ihtiyaçlarını yansıtan objektif ahlaki fikir birliği tarafından değil yöneten sınıfın değerleri yoluyla şekillendirilmiştir” (İçli 2011: 149). Bu teoriye göre suçu işleyen kişinin işlediği suçlardan daha çok kim olduğu, hangi gruba ait olduğu ya da nasıl korunduğu ve

toplumsal tepkinin gösterilip gösterilmediği sorusu önemlidir. Bu nedenle suç ve ceza gibi kavramlara geleneksel kriminolojik yaklaşımın dışında kalarak cevap verilir. Teoriye göre modern toplumlardaki hukuki eşitlik ilkesine rağmen çoğu zaman bu eşitlik gerçekleşmez. Bunun sebebi toplumun suçlu davranışa yönelik tepkisinin eylemden ziyade eylemi yapanın kimliğine yönelmesidir. Bu yönelme de eşitsizdir ve toplumun vereceği eşitsiz tepkilerden aşırı ve sürekli olanın bir etiketleme sürecini tetikleyeceği varsayılır. Dolayısıyla suç davranışının tanımlanmasındaki eşitsizlik suça karşı gösterilen tepkilerin eşitsizliğiyle devam eder. Çatışmacı teorisyenler, modern toplumun sınıfsal çıkarlar etrafındaki çatışmalarla devam ettiğini, hakim sınıfın toplumdaki hukuki yapıyı kendi çıkarları lehine belirlediği görüşüne dayanır. Buradan hareketle suçun tanımı ve ceza ve adalet sisteminin nasıl şekillendiği bu temel ayrım üzerinden yeniden kurulur.

Göçle birlikte gerçekleşen toplumsal dışlanma, ayrımcılık, yoksulluk ve ötekileş(tir)menin beraberinde getirdiği düşük statü ve dezavantajlı konum, hakim sınıfın lehine ve göçmenlerin aleyhine olacak şekilde sosyal yapı ve ilişkilerin düzenlenmesini kolaylaştırıcı ve göçmenlerin mücadele kabiliyetlerini zayıflatıcı etkide bulunmaktadır. Böylece hakim sınıf tarafından ceza ve adalet sisteminin de içerisinde bulunduğu toplumsal normatif yapı ve davranış setleri, göçmenlerin davranışlarını söz konusu bu davranışların içeriğinden bağımsız bir şekilde suçlu davranış olarak tanımlama gücüne sahip olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. Sonuç

Sosyoloji suç olgusunu toplumsal yapı, süreç ve ilişkiler bağlamında açıklamaktadır. Bu açıklama çabalarından bir tanesi de suçu kültürle ilişkilendirerek açıklama eğilimidir. Söz konusu bu yaklaşıma göre suç olgusu kültürel çatışmaların bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göç olgusu, kültürel çatışmalara sebebiyet vermesi dolayısıyla bazı sosyolojik teorilerin suçu açıklamak için başvurdukları bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda söz konusu teoriler genel olarak yapı, etkileşim ve eleştirel/çatışmacı teorileri olarak üç üst başlık altında değerlendirilebilir.

Suçlu davranışın nedenini toplumsal normatif faktörler ve bu faktörlerin değişiminden kaynaklanan bir olgu olarak kavrayan yapısal teoriler içerisinde göç olgusunun neden olduğu kültürel farklılaşma ve çatışmaların suçlu davranışın nedeni olarak açıklandığı anomi, gerilim, alt-kültür, tepki ve ekolojik teoriler yer almaktadır.

Etkileşim teorileri ise suçlu davranışı toplumsal etkileşim sürecinde öğrenilen bir davranış olarak kavrarlar ve suçlu davranışın taklit ve sosyalizasyon yoluyla öğrenildiği savını benimserler. Kontrol, etiketleme ve öğrenme teorileri göç olgusunun beraberinde getirdiği ve suç üreten kültürel farklılaşma içerisindeki sosyalizasyon ve davranış edinme süreçlerine odaklanırlar.

Çatışmacı yaklaşım, suç eyleminin tanımlanmasının ve uygulanmasının sınıfsal olduğu tezinden hareketle ceza ve adalet sisteminin tanımsal çerçevesinin ve uygulamalarının toplumdaki hakim sınıf lehine düzenlenen yapılar olduklarını iddia eder. Başka bir ifadeyle suç tanımı görelidir ve ceza ve adalet sistemi farklı ilgilerdeki gruplar arasında üstün olan grubun çıkarlarının muhafazası rolünü üstlenecek şekilde dizayn edilir. Böylece göç süreci neticesinde gerçekleşen kültürel farklar, göçmenlerin aleyhine bir çatışma ve düzenlemeyle sonuçlanır.

Türkiye’de 1950’lerden başlayarak tecrübe edilen göç ve kentleşme deneyimleri, genellikle uyum üreten mekanizmaların oluşmasını gözetmiştir. Türkiye’de deneyimlenen göç ve kentleşmeyle süreçlerinin cemaatsel bağlarla gerçekleşmesi, suçlu davranışı oluşturan yapı ve süreçlerin sosyal ağlarla denetim ve kontrol altında tutulmasını görece kolaylaştırmıştır. Zincirleme ve kitlesel göç, göçmenlerin beraberlerinde getirdikleri normatif yapıları koruyabilmelerini ve bu yapıları yaslanarak formel kentli yapıların yanında kente paralel bir yaşam stili ve görece uyum sağlamakta

kullanabilecekleri enformel dayanışma mekanizmalarını oluşturabilmelerini sağlamıştır. Böylece suçlu davranışı ortaya çıkardığı var sayılan yapı ve etkileşimlerin bir çoğu Türkiye'deki göç ve kentleşme deneyimlerinde daha düşük düzeyde gerçekleşmiştir.

2011 yılından beri yaşanan Suriyeli sığınmacılar deneyimi ise henüz tamamlanmamış bir süreçtir. Çalışmada sığınmacı kimliği olarak ifade edilen ve göçmenleri mâduniyet üreten mekanizmalara terk eden bir işleyiş olsa da, bu durum göçmenlerin suça yönelmesine neden olmadığı gibi, Türkiye'deki deneyime benzer biçimde, göç ve kentleşme süreci içerisinde oluşmuş melez alanlardan yararlanan ve sahip oldukları sosyal ağlar ile kendi entegrasyonlarını oluşturan bir eklemlemeyi mümkün hale getirmektedir. Göçmenlerin suç ile ilişkilendirilmesi ise genellikle yoğun dezenformasyon ve ayrımcılıkla iç içe giren sosyal dışlama mekanizmaları ve buna zemin sağlayan kültürel dinamiklerle sürdürülmektedir. Yakın gelecekte göçmenlerin suç oranlarını artırmasından duyulan endişeyi ortadan kaldırmanın yolu onları daha fazla dışlamak değil, daha fazla içermenin ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal ve hukuki imkanlarını oluşturmaktır.

KAYNAKÇA

- Adiloğlu, S.; S. Eklemezler (2018) "Bulgaristan Göçmenleri Ulus-Ötesilik ve Muhacirliğin Yeniden Üretimi", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 13/10, Spring 2018, p. 713-735, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13441>, Ankara-Turkey.
- Agnew, Robert S. (1991) "Strain and Subcultural Crime Theories", *Criminology: A Contemporary Handbook* içinde, (edi.) Joseph F. Sheley, California: Wadsworth, 273-292.
- Akgün, Sibel (2018) "Kimlik Oluşumu Sürecinde Örgüt Ve Örgütlenmenin Yeri", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 13/3, Winter 2018, p. 1-12, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12895>, ISSN: 1308-2140, Ankara-Turkey.
- Alpman, P.S., Yarcı, S. (2017) "Göçmenler Konuşabilir mi: Göçmenlik Koşulları Altında Kurulan Sığınmacı Kimliğini Haritalamak", *1. Uluslararası Göç ve Mülteci Kongresi*, 23-25 Kasım, Düzce Üniversitesi.
- Ayan, Sezer (2011) *Suçlu Kim: Türkiye'de Çocuk Suçluluğu*, Ankara: Ütopya.
- Becker, Howard S. (2013) *Hariciler (Outsiders): Bir Sapkınlık Sosyolojisi Çalışması*, Ankara: Heretik.
- Dolu, Osman (2012) "Kriminolojinin Dünü, Bugünü ve Geleceği: Kriminoloji Bilimine Giriş" *Kriminoloji* içinde, (edi.) Osman DOLU, Eskişehir: AÖF, 2-16.
- Dolu, Osman (2012) "Bireyin Toplumla Olan İlişkilerinin Bir Ürünü Olarak Suç: Sosyal Etkileşim Teorileri", *Kriminoloji* içinde, (edi.) Osman DOLU, Eskişehir: AÖF, 60-79.
- Erdentuğ, Aygen S. (1977) "Suç Kavramının Kültür Farklılığı Açısından Değerlendirilmesi" , *Ankara Üniversitesi DTCF Antropoloji Dergisi*, 10, S. 75-84.
- Erdoğan, M. (2014) *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*, Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, Ankara: Hugo.
- Erdoğan, M., Ünver, C. (2015) *Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri*, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Yayın No: 353, Ankara.
- Erdoğan, M., Y. Kavukçuer ve T. Çetinkaya. (2017) "Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı" *Özgürlük Araştırmaları Derneği*, Sayı: 5.

- Erman, Tahire (2013) “Kent ve Gecekondu”, *Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları* içinde, (der.) M. Uğurlu vd., İstanbul: Örgün, 227-266.
- Geçici Koruma Yönetmeliği (2014), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf> [4.11.2017, 19:53].
- Geniş, Şerife, (2011), “Sanayileşme ve Kırsal Yapıda Sosyo-Kültürel Değişim Örüntüleri: Gaziantep’te Bir Köy Araştırması”, *Bilig*, 58, S. 119-146.
- Göç Terimleri Sözlüğü (2009) Uluslararası Göç Örgütü, İsviçre.
- Göker, G. (2015) *Göç, Kimlik, Aidiyet. Kültürlerarası İletişim Açısından İsveçli Türkler*, Konya:L-T.
- Göksel, Gülay Uğur (2018) *Integration of Immigrants and the Theory of Recognition: Just Integration*, Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Harvey, David (2015) *Sermayenin Mekanları: Eleştirel Bir Coğrafyaya Doğru*, çev. D. Koç, K. Tanrıyar, B. Kıcı, S. Yüksel, İstanbul: Sel.
- Işık, O., Pınarcıoğlu, M. M., (2001) *Nöbetleşe Yoksulluk*, İstanbul: İletişim.
- İçişleri Bakanlığı (2017) Basın Açıklaması, <https://www.icisleri.gov.tr/basin-aciklamasi05072017> [05.04.2018, 23.01].
- İçli, Tülin G. (2013) *Kriminoloji*, Ankara: Seçkin.
- Kargın, İnci Aksu (2018) “The Unending Arab Spring In Syria: The Primary Dynamics Of The Syrian Civil War As Experienced By Syrian Refugees”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 13/3, Winter 2018, p. 27-48.
- Kurtuluş, Hatice (2013) “Kent Sosyolojisinde Değişen Kavrayışlar ve Türkiye’nin Kentleşme Deneyimi”, *Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları* içinde. (der.) Uğurlu vd., İstanbul: Örgün, 177-226.
- Özden, Pelin P. (2013) “Kentsel Yenilenmenin Unutulan Ögesi: Toplumsal Yenilenme”, *Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları* içinde. (der.) Uğurlu vd., İstanbul: Örgün, 267-308.
- Schäfers, B. (2003) “Wanderung”, *Grundbegriffe der Soziologie* içinde, (edi.) Bernhard Schäfers, Opladen: Leske+Budrich.
- Shoemaker, Donald J. (1996) *Theories of Delinquency: An Examination of Explanations of Explanations of Delinquent Behavior*, New York: Oxford University Press.
- Sokullu-Akıncı, R. Füsün (2011) *Kriminoloji*, İstanbul: Beta.
- Torun, F.; Ç. Demirtaş (2018) “Medyada Yer Alan Haberlerin Öğretmen Adaylarının Suriyelilere Yönelik Algılarına Etkisinin İncelenmesi” *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 13/4, Winter 2018, p. 1211-1226.
- Vold, G. B.; T. J. Bernard, J. B. Snipes (1986) *Theoretical Criminology*, New York: Oxford University Press.
- Wolfgang, Marvin E.; F. Ferracuti (1982) *The Subculture of Violence: Toward an Integrated Theory in Criminology*, California: Sage.
- Yılmaz, Abdurrahman (2014) “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Vol. 9/2 Winter 2014, p. 1685-1704, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827>, Ankara-Turkey.